

ONA TILI TA'LIMIDA O'QUVCHILARNI LOYIHA ISHI ASOSIDA BAHOLASH METODIKASI

Bobodo'stov Yusuf Oydin o'g'li

Abdulla Avloniy nomidagi pedagogik mahurat
milliy tadqiqot instituti magistranti.

bobodostov.yusuf@bk.ru

+99890 821 80 73

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17639665>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 14- noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 18- noyabr 2025 yil

KEYWORDS

loyiha ishi asosida o'qitish, baholash metodikasi, ona tili ta'limi, ijodkorlik, kompetensiya..

ABSTRACT

Ushbu maqolada ona tili ta'limida o'quvchilarni loyiha ishi asosida baholashning mazmuni, maqsadi va amaliy ahamiyati yoritiladi. Loyiha ishlari asosida baholash o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorlik salohiyati hamda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Bundan tashqari, ushbu jarayonni samarali tashkil etish va baholash mezonlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-metodik takliflar ilgari suriladi

Hozirgi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan islohotlarning asosiy maqsadi — o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakasini chuqurlashtirish bo'lgani holda, unda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, ijodiy yondashuv va muammoni hal etish kompetensiyalarini shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida baholash tizimiga yangicha yondashuvlarni joriy etish zaruriyati tug'ilmoqda. An'anaviy baholash ko'proq o'quvchi xotirasidagi bilimlarni tekshirishga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy ta'limda o'quvchi faoliyatining **ijodkorligi va amaliy qobiliyatini** baholovchi metodlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Ona tili ta'limida bu yondashuv alohida ahamiyatga ega, chunki til o'rganish jarayoni faqat grammatik qoidalarni egallash bilan cheklanmaydi. Til – bu fikrlash, muloqot, ifoda va madaniyat vositasi sifatida inson tafakkurini shakllantiradi. Shuning uchun ham o'quvchining tilni **anglash, qo'llash va yaratish** jarayonidagi faolligini baholash, uni ijodiy faoliyat orqali o'lchash zarur. Ana shu maqsadga xizmat qiluvchi samarali vositalardan biri – bu **loyiha ishi asosida baholash metodikasi**dir. O'quvchilarning ijodiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida loyihalar tayyorlash va himoya qilish orqali baholash usuli qo'llaniladi.¹

Loyiha asosidagi ta'lim jarayoni o'quvchini tayyor bilimni eslab qolishga emas, balki uni mustaqil izlab topish, tahlil qilish va yangi g'oya yaratishga yo'naltiradi. O'quvchi o'z loyihasi orqali o'zlashtirgan bilimlarini amaliy holatlarda qo'llaydi, til hodisalarini tahlil qiladi, ularni real hayotiy misollar bilan bog'laydi. Bu esa uning **mantiqiy fikrlash, nutq madaniyati, muloqot madaniyati va ijodiy tafakkurini** rivojlantiradi. Shu tariqa, loyiha asosida baholash

¹ M.Sobirova." O'quvchilar bilimini baholashning shakl va metodlari", "Экономика и социум", 2024

ona tili darslarini faqat nazariy bilim beruvchi emas, balki **interfaol, tadqiqotga yo'naltirilgan** jarayonga aylantiradi.

Loyiha faoliyatining o'quv jarayoniga kiritilishi o'qituvchining roli va yondashuvini ham o'zgartiradi. Endi o'qituvchi bilimni yetkazuvchi emas, balki o'quvchi faoliyatini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi shaxs sifatida maydonga chiqadi.

Asosiy qism

Tan olish kerakki, joriy holatga ko'ra, ona tili ta'limida loyiha ishlarini baholash jarayonida bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, baholash ko'pincha faqat yakuniy natijaga qaratilgan bo'lib, loyiha jarayonidagi faoliyat, masalan, ma'lumot yig'ish, tahlil qilish va jamoaviy ishdagi ishtirok yetarlicha hisobga olinmaydi. Bu holat o'quvchilarning loyiha davomida faol izlanish va tahliliy ko'nikmalarini to'liq rivojlantirishga imkon bermaydi.

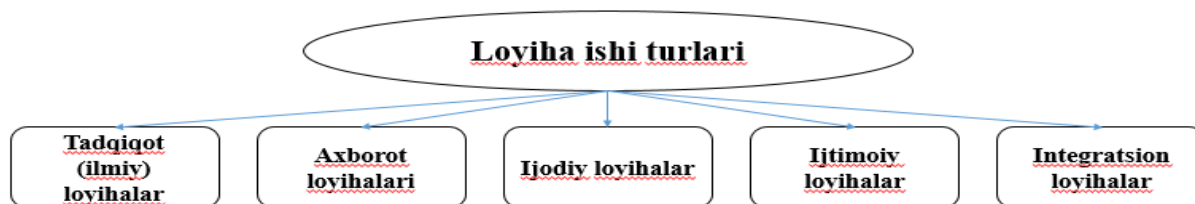
Ikkinchidan, o'zaro baholash va o'zini baholash mexanizmlari maktablarda anchayin kam qo'llanilmoqda. Natijada o'quvchilar tanqidiy fikrlash va refleksiv yondashuv ko'nikmalarini to'liq shakllantira olmaydilar. Shu bilan birga, baholash mezonlari ko'pincha noaniq va sub'ektiv bo'lib, adolatli va shaffof baholashni ta'minlash qiyinlashadi.

Uchinchidan, loyiha ishlarini turlicha va turkumlashtirilgan tarzda baholash imkoniyati yetarli emas. Hozirgi amaliyotda ilmiy, ijodiy, axborot va ijtimoiy loyihalar uchun alohida va aniq baholash mezonlari yetarlicha ishlab chiqilmagan, bu esa baholashning samaradorligini kamaytiradi.

Shuningdek, ko'plab maktablarda zamonaviy axborot texnologiyalarini baholash jarayoniga integratsiyalash imkoniyati cheklangan. Bu esa baholashning tezkor, tizimli va shaffof bo'lishiga to'sqinlik qiladi hamda o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish imkoniyatini kamaytiradi.

Loyiha ishlari turlari

Odatda bevosita ta'lim jarayonida bir qancha loyiha ishlaridan foydalaniladi. Loyiha ishlarini maqsad va faoliyat xarakteriga ko'ra **tadqiqot (ilmiy), axborot, ijodiy, ijtimoiy va integratsion** turlarga ajratish mumkin.² (1-rasm)

Tadqiqot (ilmiy) loyihalar o'quvchilarning ilmiy izlanish malakasini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, ular biror til hodisasi yoki nutqiy jarayonni tahlil qilish, ma'lumotlarni solishtirish va xulosa chiqarish orqali amalga oshiriladi.³ Masalan, "Sinonimlarning badiiy matnda qo'llanishi" yoki "O'zbek tilida yangi so'zlarning paydo bo'lishi" mavzularidagi izlanishlar o'quvchining til hodisalariga tahliliy yondashuvini rivojlantiradi.

² Kokotsaki, D., Menzies, V., & Wiggins, A. (2016). Project-based learning: A review of the literature. *Improving schools*, 19(3), 267-277

³ Abdiraimov, S. (2025). Baholashda loyiha ishlaridan foydalanish. *Развитие педагогических технологий в современных науках*, 4(3), 124-127.

Axborot loyihalari ma'lum bir tilshunoslik yoki adabiy mavzu bo'yicha axborot yig'ish, uni tahlil qilish va tizimlashtirishga xizmat qiladi. Masalan, "O'zbek yozuvining tarixiy bosqichlari" yoki "Dialekt so'zlarning mintaqaviy xususiyatlari" mavzusidagi loyihalarda o'quvchilar turli manbalardan ma'lumot to'plab, taqdimotlar yoki infografikalar tayyorlaydi.

Ijodiy loyihalar o'quvchilarning badiiy tasavvuri va ijodkorlik salohiyatini oshirishga qaratilgan bo'lib, ular hikoya, sahna ko'rinishlari, tilga oid videoroliklar, she'rlar yoki dramatik kompozitsiyalar yaratish orqali amalga oshiriladi. Masalan, "Til madaniyati haqida sahna ko'rinishi" loyihasi orqali o'quvchilar o'z fikrini badiiy shaklda ifoda etishga o'rganadilar.

Ijtimoiy loyihalar til va jamiyat o'rtasidagi munosabatni yoritadi. Ular ijtimoiy muammolarga til orqali yondashuvni shakllantiradi. Masalan, "Internet tili va o'quvchi nutqi madaniyati" yoki "Tilni asrash – millatni asrash" kabi loyihalar o'quvchilarni fuqarolik mas'uliyatiga yo'naltiradi.

Integratsion loyihalar esa ona tili fanini boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitishni nazarda tutadi. Masalan, "Matematika terminlarining o'zbekchalashtirilishi" yoki "Adabiyot va tarixda til unsurlarining ifodasi" kabi loyihalar o'quvchilarning fanlararo tafakkurini kengaytiradi.

Loyiha faoliyatini to'g'ri tashkil etish o'quvchining o'quv jarayonidagi faolligini oshiradi va o'rganilayotgan mavzuni chuqurroq anglashiga imkon yaratadi. Ushbu jarayon asosan **uch asosiy bosqichdan** iborat: rejalashtirish, ma'lumot yig'ish va tahlil qilish, hamda natijani tayyorlash va taqdim etish.⁴ Har bir bosqich o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikda amalga oshiriladi.

1. Loyiha ishini rejalashtirish bosqichi

Loyihaning muvaffaqiyati avvalo to'g'ri rejalashtirishdan boshlanadi. Bu bosqichda o'quvchi bilan birgalikda mavzu tanlanadi, maqsad va vazifalar belgilanadi, hamda ish rejasining umumiy yo'nalishi aniqlanadi. Mavzu tanlashda o'quvchilarning yoshi, qiziqishi, bilim darajasi va darslik mazmuni inobatga olinadi.

Masalan, 9-sinf o'quvchisi uchun "So'z turkumlari tizimi va ularning nutqdagi o'rni" yoki "Til madaniyatida so'z tanlashning ahamiyati" kabi mavzular dolzarb bo'lishi mumkin.

Maqsad va vazifalarni aniqlash orqali loyiha yo'nalishi aniq belgilanadi: o'quvchi nimani o'rganadi, qanday usullarni qo'llaydi va qanday natijaga erishishni ko'zlaydi.

Bu bosqichda o'qituvchi rahbar sifatida yo'l-yo'riq beradi, lekin ijodiy tashabbus o'quvchining o'zida bo'ladi. Loyiha muddatlari, resurslari va baholash mezonlari ham shu bosqichda belgilanadi.

2. Ma'lumot yig'ish va tahlil qilish bosqichi

Bu bosqich loyiha faoliyatining ilmiy-amaliy asosi hisoblanadi. O'quvchi tanlangan mavzu bo'yicha axborot izlaydi, manbalarni o'rganadi va tahlil qiladi. Ma'lumot manbalari sifatida darsliklar, ilmiy maqolalar, onlayn resurslar, badiiy asarlar, so'rovnoma va suhbat natijalari ishlatiladi.

O'qituvchi bu jarayonda o'quvchini tanqidiy fikrlashga, faktlarni solishtirishga, xulosalar chiqarishga yo'naltiradi. Masalan, "Internet tili va nutq madaniyati" mavzusidagi loyiha uchun o'quvchi internetdagi muloqot uslublarini o'rganib, ularni adabiy til me'yorlari bilan taqqoslaydi.

⁴ Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. Oxford University Press.

Tahlil jarayonida o'quvchi nafaqat axborotni yig'adi, balki uni qayta ishlaydi, asosiy g'oyalarni ajratadi va natijaviy fikrlarni shakllantiradi. Shu orqali o'quvchi mustaqil tahliliy tafakkur ko'nikmasini egallaydi.

3. Natijani tayyorlash va taqdim etish bosqichi

Bu bosqich loyiha faoliyatining yakuniy bosqichi bo'lib, o'quvchi o'z izlanishlari asosida natijaviy mahsulotni yaratadi. Natija yozma ish, taqdimot, video rolik, infografika yoki sahna ko'rinishi shaklida bo'lishi mumkin.

O'quvchi natijani tayyorlar ekan, mantiqiy izchillik, til madaniyati, uslubiy aniqlik va ijodkorlik tamoyillariga amal qiladi. Taqdimot jarayonida u o'z fikrini dalillar bilan asoslab, auditoriya oldida mustaqil nutq so'zlashni o'rganadi.

O'qituvchi bu bosqichda baholovchi va tahlilchi sifatida ishtirok etadi: u o'quvchi ishini belgilangan mezonlar asosida baholab, taklif va tavsiyalar beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchilarga o'zaro fikr almashish, savol-javob qilish va muhokama yuritish imkoniyatini yaratadi.

Taqdim etilgan loyihani quyidachi baholash mumkin: (2-rasm)⁵

Indikatorlar/ diskreptorlar	5 ball (eng yuqori)	4 ball (yuqori)	3 ball (o'rta)	2 ball (quyi)	1 ball (eng quyi)
Loyiha ishi berilgan topshiriqqa mosligi					
Tadqiqot o'tkazish va kretik tahlil darajasi					
Hamkorlikda jamoaviy ishlash darajasi					
Ijodkorlik va innovatsion yondashuv darajasi					
Taqdimot sifati					
Nutq madaniyati darajasi					
Xulosalanganlik darajasi					

Amaliy tafsiiylar: Ona tili ta'limida loyiha ishlari asosida baholash metodikasini takomillashtirish

Ona tili ta'limida loyiha ishlarini baholash jarayonini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy va tahliliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu maqsadda bir nechta amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish mumkin.

1	Birinchidan, baholash mezonlarini aniqlashtirish va tizimlashtirish zarur. Har bir loyiha bosqichi uchun aniq va o'lchanadigan mezonlar ishlab chiqilishi lozim. Masalan, ma'lumot yig'ish, tahlil qilish, ijodiy yondashuv, nutq madaniyati va taqdimot sifati alohida mezon sifatida baholanadi. Baholash mezonlarini o'quvchilarga oldindan tushuntirish jarayon davomida ularning faoliyatini yo'naltirish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ko'p darajali baholash tizimini joriy etish tavsiya etiladi, bunda har bir mezon alohida baholanib, yakuniy natijaga umumiy ball sifatida ta'sir qiladi.
---	---

⁵ Abdiraimov, S. (2025). Baholashda loyiha ishlaridan foydalanish. *Развитие педагогических технологий в современных науках*, 4(3), 124-127.

2	Ikkinchidan, refleksiv baholashni tatbiq etish lozim. O'quvchilar loyiha jarayonida o'z faoliyati va natijasi haqida tahliliy fikr bildirishga o'rgatiladi, muvaffaqiyat va kamchiliklarini aniqlaydi, keyingi bosqichlar uchun rivojlanish rejasini tuzadi. Bu usul o'quvchilarda mustaqil fikrlash va o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantiradi.
3	Uchinchidan, o'zaro baholash mexanizmini qo'llash tavsiya etiladi. O'quvchilar bir-birining loyihalarini baholash orqali tanqidiy fikrlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'zaro baholash jarayonini rubrika yoki ball tizimi orqali tartibga solish adolatli va shaffof baholashni ta'minlaydi, shuningdek, o'quvchi javobgarligini oshiradi va loyiha jarayonini interaktiv qiladi.
4	To'rtinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalarini baholash jarayonida qo'llash tavsiya etiladi. Google Forms, Microsoft Forms, Canva yoki Kahoot kabi raqamli vositalardan foydalanish loyiha ishlarini baholashni tizimli, shaffof va tezkor qiladi. Elektron rubrikalar yordamida o'quvchi faoliyati avtomatik tarzda tahlil qilinadi va yakuniy baholar aniq hisoblanadi. Shu bilan birga, natijalarni onlayn tarzda saqlash va baholash imkoniyati o'quvchilar motivatsiyasini oshiradi.
5	Beshinchidan, loyihani jarayon asosida baholashga yo'naltirish muhimdir. Baholash faqat yakuniy natijaga emas, balki jarayon davomida faol ishtirok, manbalarni izlash, tahlil qilish va hamkorlik ko'nikmalariga qaratilishi kerak. Har bir bosqich uchun kichik ball tizimi ishlab chiqilib, jarayon yakunida umumiy natija chiqariladi. Bu yondashuv o'quvchilarni faol izlanishga va mustaqil ishlashga rag'batlantiradi.

Shu bilan birga, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash tavsiya etiladi. O'qituvchi yo'l-yo'riq beruvchi va maslahatchi sifatida ishtirok etadi, o'quvchi esa faol ijrochi rolini bajaradi. Loyiha davomida shaxsiy maslahatlar, guruh muhokamalari va interaktiv mashg'ulotlar tashkil etish o'quvchilarda ijodkorlik, javobgarlik va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Loyiha ishlarini turli yo'nalishlarda tatbiq etish maqsadga muvofiqdir. Tadqiqot (ilmiy), axborot, ijodiy, ijtimoiy va integratsion loyihalarni dars jarayonida qo'llash o'quvchilarning turli kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, ijodiy loyihalarda ijodkorlik va nutq madaniyati, axborot loyihalarida tahliliy fikrlash va manba ishlash ko'nikmalari baholanadi. Shu tarzda baholash jarayoni har tomonlama boyitiladi va o'quvchi faolligi sezilarli darajada oshadi.

Xulosa

Xulosa qislib aytish mumkinki, ona tili ta'limida loyiha ishlari asosida baholashda tavsiyalarga amal qilish — ko'p mezonli, jarayon asosida, o'zaro va refleksiv baholash hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish — o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik va tahliliy ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Shu bilan birga, baholash jarayoni tizimli, shaffof va interfaol bo'lib, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bryman, A. (2016). Social Research Methods. Oxford University Press.

2. Kokotsaki, D., Menzies, V., & Wiggins, A. (2016). Project-based learning: A review of the literature. *Improving schools*, 19(3), 267-277
3. M. Sobirova. (2024). O'quvchilar bilimini baholashning shakl va metodlari. *Экономика и социум*, (6-1 (121)), 625-628.
4. Abdiraimov, S. (2025). Baholashda loyiha ishlaridan foydalanish. *Развитие педагогических технологий в современных науках*, 4(3), 124-127.

